

שע"י המכון התורני ירושלים
צו [שבת הגדול] - תשפ"ג | גליון 14 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

א.פ

שאלו לנבואה היינו משום דבסוף משניות סוטה אמרינן דיראת חטא מביאה לידי חסידות וחסידות לרוח הקודש ורוח הקודש לתחיית המתים, נמצא שמי שאינו ירא חטא אינו בא לידי חסידות ובודאי שלא לרוח הקודש ותחיית המתים. ולכן הנבואה דהיינו רוח הקודש היא אומרת הנפש החוטאת תמות מאחר שהוא לא השתדל להיות ירא חטא.

שאלו לתורה, דאמרינן במדרש (פתיחתא דאיכה רבתי) על פסוק ואותי עזבו ואת תורתי לא שמרו, הלואי שאותי עזבו ואת תורתי שמרו שמתוך כך המאור שבה יחזירן למוטב. ולכן החוטא לפי השקפת התורה די לו בקרבן שטעם הקרבן הוא להורות על מציאות ה', ולכן דוקא התורה היא זו שאומרת שאף שחטא מכל מקום כל שלא עזבני לגמרי ומביא קרבן ויחשוב בליבו על מציאות ה', די בכך. אבל כששאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר, כי הקב"ה קדוש וחפץ להצדיק וליטול את שלו היינו לקבץ כל חלקי הקדושה שנתפזרו אמר יעשה תשובה דהיינו שעל ידי התשובה ותיקון המעוות יחזיר הניצוצות להקדושה ויתכפר לו.

ולפי זה שפיר קאמר רבא כל העוסק בתורה בשלימות ובכל ליבו, אינו חייב ללמוד ובודאי להביא הקרבנות כדי שיתכפר לו, כי מעצמו יודה על מציאות ה' גם בלי קרבן אם יעסוק בתורה בלב שלם. ואברהם אמר לפני הקב"ה, שמא יחטאו ויבטלו התורה ותעשה להם כדור המבול וההפלגה, כלומר כתשובת החכמה והנבואה, שדור המבול מתו ודור ההפלגה רדפתם רעה, אמר לו הקב"ה לא אעשה כן אלא כמאמר התורה שיביא קרבן, והרי בודאי שיביאו בלב שלם ובתשובה דאי לאו הכי הרי זבח רשעים תועבה, נמצא שחיוב הקרבן גורם לו להתוודות ולעשות תשובה וגורם נמי התקרבות למקום ולאסוף הפזורים ולקרב רחוקים. ושאל אברהם תינח בזמן הבית ואמר לו הקב"ה שמכל מקום כבר תיקן להם סדר קרבנות. ומזה הטעם כשהיו כופרים בעיקר בזמן אליהו הנביא כדי להחזירן למוטב שידו על מציאות ה', עשה קרבן ואמר ויתנו לנו שני פרים, ואז ענו כל העם ה' הוא האלוקים, ואין הכי נמי שאם לא היו מבטלים התורה לא היו חוטאים, דתורה מגנא ומצלא. וזהו שאמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך אף לסדר זה, אבל מאחר שביטלו והיה זה מוכח מחטאם, התיקן שלהם היה ללמוד סדר הקרבנות כדי לשוב לה' ולחזור ולעסוק בתורה.

לימוד ועיסוק בפרשת הקרבנות

הגמרא בסוף מסכת מנחות (ק"א) אומרת, אמר ריש לקיש מאי דכתיב (בפרשתנו פרק ז פסוק לו) "זאת התורה לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם?" כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם. אמר רבא, האי לעולה למנחה, עולה ומנחה מיבעי ליה? אלא אמר רבא כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא חטאת ולא אשם.

ויש להקשות על דברי רבא מהגמרא בתענית ומגילה, שם מובא שאמר אברהם אבינו לפני הקב"ה, רבונו של עולם שמא ישראל חוטאים לפניך ואתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, אמר לו לאו, אמר לפניו רבונו של עולם במה אדע וכו', אמר לו קחה לי עגלה משולשת וכו', אמר לפניו רבונו של עולם תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו כבר תיקנתי להם סדר הקרבנות בזמן שקורין בהם מעלה אני עליהם וכו'. וקשה, דהרי לפי רבא די בלעסוק בתורה בכל ענין שבה ומה ענין סדר הקרבנות מעבר לעיסוק רגיל בתורה?

וכן יש להקשות על דברי הגמרא במסכת מגילה דף ל' ע"ב אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, הלא פסוק מפורש הוא בירמיה פרק לג פסוק כה, אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמת, דמשמע שעל עצם לימוד וקיום התורה עומד העולם ואינו ענין לכאורה לסדר מעמדות?

ויש לבאר על פי המדרש ביחזקאל על פסוק הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לחכמה חוטא מה עונשו אמרה חטאים תרדף רעה, שאלו לנבואה חוטא מה עונשו אמרה הנפש החוטאת היא תמות, שאלו לתורה ואמרה יביא אשם ויתכפר לו, שאלו להקב"ה אמר יעשה תשובה ויתכפר, הדא הוא דכתיב טוב וישר ה' וכו'. ולפי זה, מכיון שהתורה היא שענתה יביא אשם ויתכפר ניחא שפיר הא דאמרינן אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שהרי לפי התורה זה תלוי בזה.

ובמדרש נמי יש לדקדק מאיזה טעם נתן כל אחד מהנשאלים את תשובתו. והנה, אמרו חז"ל (יומא לט, א) ונטמיתם במ דהעבירה מטמטמת ליבו של אדם. וכן אמרו (בבבא בתרא פ"ג משנה ח) השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, שנאמר רק השמר לך וכו'. וכששואלים לחכמה חוטא מה עונשו היא אומרת חטאים תרדף רעה, משום שהוא באכלו איסור מטמם לבו וגורם שתאבד ממנו החכמה ולכן נתחייב בנפשו כי אין מי שיגן עליו. ואחר כך

סגנון חמדת הממון

אין צו' אלא לשון זירוז מיד ולדורות, אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש חסרון כ"ס (רש"י).
מין המשגיח רבי יחזקאל זצ"ל היה מתעורר ללמוד מכאן מה גודל וסגנון חמדת הממון. הנה הכהן הגדול שעליו נאמר "גדלו משל אחיו" והינו מהעשירים הכי גדולים, והנה בקרבן עולה שכולו כלי ואין לכהן חוזה ושוק אלא כולו כלי, כבר יש מקום לזירוז שלא יתעצל מלהקריב. עד כדי כך טמונה חמדת הממון גם אצל הכי גדולים. ודבר זה רק התורה יכולה לגלות עד היכן עומק כוחות האדם מגיעים.

(מליץ יושר - רבי ראובן מלמד)

5

תורה העולה למעלה

"זאת תורת העלה היא העלה על מוקדה על המזבח כל הליה" (ויקרא ו, ב).

"העלה היא העלה על מוקדה" - איזו היא התורה העולה למעלה - "תורת העלה" - כאשר לומד הוא אותה בהתלהבות אש - "הוא העלה על מוקדה".

(רבי שלמה מקלמן, בית אהרן)

5

מסירות נפש

"על מוקדה" - הדרך להתעלות - "תורת העלה" - היא באמצעות מסירות נפש, שיהיה מוכן לעלות על המוקד, למען כבוד שמו יתברך - "הוא העלה על מוקדה". (רבי שמואל אברהם אבא

מהורודנקא, שפתי צדיק)

5

צניעות

"מוקדה" - המ' היא זעירא להורות לאדם שיצניע את ההתלהבות - "מוקדה" - ולא יבליטה כלפי חוץ.

(רבי מנחם מנדל מקוצק, אהל תורה)

5

מעלת התורה

"על המזבח" - נעלית היא התורה [תורת העולה] מקרבנות, כי בעוד שהקרבן מכפר רק על אותו חטא שבגללו הוא בא, הרי התורה בהיותה מכפרת על כל החטאים, חשיבותה רבה יותר - "על המזבח".

(רבי אלימלך מלינסק, נועם אלימלך)

5

ב' ניסן תרס"ב: הגאון רבי שניאור זלמן ב"ר שלמה ליאדי"ר זצוק"ל, בעל שו"ת "תורת חסד" מלובלין

ירושלים עיה"ק, פלטרין של מלך, זכתה להיות מקום משכן ומנוחה לגדולי עולם, ענקי הרוח - "שמעניקים חמה בקומתן". אור תורתם שהופיע ממעונם זרח מהר המוריה - שמשם יצא הוראה לכל ישראל.

אחד ומיוחד בין ענקי וגדולי גאוני דורו - דור דעה, זקן ונשוא פנים, שקדושי ארץ חרדו לשמו ולכבודו, היה הגאון החסיד המפורסם, ראש גולת אריאל, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, פאר הדור, נהירין ליה שבילי דכולא תלמודא כשבילי דמתא, כבוד קדושת שם תפארנו מוהר"ר שניאור זלמן אב"ד לובלין, זצ"ל בעל "תורת חסד".

הג"ר שניאור זלמן (נקרא בשמו של בעל התניא והשו"ע) נולד בעיר ליאדי, פלך מוהילוב, (ומשם הכנוי "ליאדיער") בשנת תק"ץ, כבר בהיותו תינוק ראו בעליל שילד זה ניחן בסגולות וכחות מיוחדים, זכרון מדהים, תפיסה מהירה כבזק יחד עם הבנה עמוקה, ה"צמח צדק" בעצמו כשביקר בליאדי טיפל בו לחנכו ולגדלו ואח"כ כל כך סמך עליו, שנתן לו שו"ת בעניני עגונות לחוות דעתו עליו בהיותו צעיר - זקן שקנה חכמה בגיל י"א שנים. כבן שמונה נעשה חתן לבת גביר א' שקפץ על המציאה, אח"כ למד אצל הג"ר אליהו יוסף ריבלין זצ"ל בעל "אוהלי יוסף" אב"ד דעיר אולא ופאלאצק, וכל ימיו נשא שמו של רבו בהערצה רבה, כאשר נעשה בר מצוה בא בברית הנשואין וישב על שולחן חותנו על התורה והעבודה, אולם בשנת תרט"ו ירד חותנו מנכסיו והוכרח לקבל עול הרבנות בעיר פאלאצק.

בשנת תרכ"ח הוכתר לכהן פאר כאב"ד לובלין - העיר העתיקה, המרכזית והמיוחסת בפולין, שם ניהל עדתו כ"ד שנים עד שנת תרנ"ב.

בקיאותו וגאונותו היתה הפלא ופלא, שכמעט לא נראה כבושם הזה אפילו בין גדולי הדור, רבו הצ"צ אמר עליו שהחילוק בינו ובין גאון אחר ששאלו בתרעומות מדוע צירף את הגרש"ז לד"ת ואין מצרפו ג"כ, הלא הוא בקי בהלכה כיהודי ב"אשרי", שאלו הצ"צ כמה אותיות וא"ו יש ב"אשרי"? הגרש"ז יודע מספר האותיות.

היה לו קבלה מהצ"צ ללמוד ח"י פרקים משניות בכל יום, ובספר "שלשה עולמות" מעיד, שאמר הח"י פרקים בעל פה בח"י רגעים, רגע רגע לפרק, והרב אמר כל כך במהירות עד כשהגיע להפוך הדף לצד השני, והגבאי לא הספיק להפוך, רמז לו שכאן צריכים להפוך הדף, והפלא היה שבכל ספרי המשניות, גדולים, והקטנים - מכל מיני דפוסים שלקח הגבאי או שומע אחר ידע המקום שנגמר העמוד.

ספרו שו"ת "תורת חסד" שנדפס בשנת תרמ"ג הכה גלים ונתקבל באהבה בכל עולם התורה כספר יסודי לא רק בבקאות אלא גם בהצטיינותו בהבנתו העמוקה והסברותיו הישירות. דרכו הוא לברר ענין "לתכליתו הראוי".

ע"פ סיבה הוכרח לברוח מלובלין, ועלה לירושלים עיה"ק אף שהיתה אז איסור כניסה לאה"ק ע"י השלטונות. יש לציין שהרי"ד פרומקין מו"ל החבצלת שהיה ג"כ איש חב"ד, טרח ונסע עד אלכסנדריה לקבל פניו ולהביאו לירושלימה. הוא ידע מי מהפקידים מקבל שוחד וכו' והצליח להעלותו בלי נגע ופגע אף

שהיה סכנה בדבר. בירושלים הקימו בעבורו דירה נאה ששימש ג"כ כמקום תפילה, וישב על התורה והעבודה, והשיב תשובות לגדולי הדור שפנו אליו מכל פינות ומחנות.

בשנת תרנ"ה מתה עליו אשתו, ובזיווג שני נשא אלמנה א' ממשפחת האדמו"ר מהוסיאטין זצ"ל. אשתו השניה רצתה שינהוג כאדמו"ר לקבל פדיונות, ולערוך שלש סעודות וכו' אולם הגרש"ז אמר שלא רוצה להיות רבי לישיב בסעודות, "רוצה אני ללמוד, וגוזלים ממני זמני". אמנם דרכו היה לקבל פתקאות אבל בלי פדיונות.

הר"ח המבורגר כותב שבחמש השנים שהייתי שכנו של הרב היה בידידות עם הרב שמואל סלנט, משום שהייתי גם בן בית אצל הרב סלנט ולא הנחתי את מחרחרי הריב לעשות פירוד בין שני הגדולים... כי תמיד הייתי מטשטש את הרכילות. ואמנם נדפסו כמה כרוזים ומכתבים שהגרש"ס והגרש"ז זצ"ל חתמו ביחד.

וגם בקבלת הפתקאות מספרים נפלאות, שתפילתו היתה בדוקה כר' חנינא בן דוסא. זקני ירושלים ספרו אודות סעודת הודאה שערך הגה"צ ר' דוד בידרמן מלעלוב שהשתתפו בה כל גדולי העיר, ובהזדמנות זו הביע הג"ר נפתלי הירץ מיפו צערו על סדורו - בכתב יד - של המקובל האלקי ר' שלום שרעבי (הרש"ש) זצ"ל שנעלם לאחר שעבר גלגולים שונים מיד ליד. נענה הגרי"ח זוננפלד ואמר: נמצא אתנו כאן בסעודה אחד היודע את הסידור כולו בעל פה והוא יוכל להעתיקו על הכתב כמות שהוא והוא הגאון רבי שניאור זלמן מלובלין שהסידור לן אצלו לילה אחת ומאז נחקק כולו בזכרונו המופלא.

כאשר הגיע שעתו של עמוד התורה לעלות השמימה, אחר שנראו בו סימני גוסס לבש תפילין ואח"כ ראו שפתותיו נוטפות כאשר הוא חוזר האדרא קדישא בע"פ, וכאשר יצאה נשמתו בקדושה, פתאום הופיעו רעמים וקולות וברקים תכופים זא"ז שלא היו כמוהם מדור דור וגשם שוטף ויהי לחרדת אלקים, והג"ר יעקב אורנשטיין אמר בטווחני כי אילו היה נראה חזיון מופלא כזה בזמן התלמוד היו מזכירים אותו בגמרא.

הוטמן בהר הזיתים, וכך היא נוסח מצבתו:

נפלה עטרת ראשינו אוי נא לנו כי חטאנו. פה קדוש פה נאמן פה שמוצא סנדלפונין טובות, ואבנים טובות ומרגליות מי הטמינך בעפר. ש'או נ'יהי י'ליל א'בל ו'בכי ר'ב ז'כרו ל'דורות מ'ות נ'שיא ב'ישראל מ'זשיע ו'רב. ה'יה ר'ב ר'בנן ש'ומר ל'דת מ'אור ה'גולה. ה"ה כ"ק אדמו"ר הרב הגאון הגדול שר התורה צדיק יסוד עולם רבן של כל ישראל אוצר כלי קופה של רוכלים, שלא הניח מקרא משנה וגמרא, הלכות ואגדות תוספות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וכל המדות של חכמים וכל דבר שבתורה לא הניח שלא למד. מרן שניאור זלמן זצלה"ה במוהר"ר שלמה שהיה אב"ד בפאלאצק ובלובלין ונשיא ירושלים, מחבר ספר שו"ת תורת חסד עלה בסערה השמימה בליל ש"ק ה' ניסן תרס"ב תנצב"ה וז"ע ועל כל ישראל.

(הרב אליעזר הכהן כ"צמאן מכון "ישורון")

הטעם שקורין שבת שלפני פסח שבת הגדול

בש"ע או"ח סימן ת"ל: שבת שלפני פסח קורין אותו שבת הגדול מפני הנס שנעשה בו: וב"משנה ברורה" סק"א כתב, שבשנה שיצאו ממצרים, היה עשרה בניסן ביום שבת ולקחו כל אחד מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה וכו', והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם. והשיבו לשוחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהם ולא היו רשאים לומר דבר. ומקורו מהטור.

וב"בית יוסף" כתב טעם אחר, דאיתא במדרש דכשלקחו פסחיהם באותה שעה נתקבצו בכורי אומות העולם (בכורי המצרים) אצל ישראל ושאלום למה היו עושים כך, אמרו להם זבח פסח הוא לה' שיהרוג בכורי מצרים הלכו אצל אבותיהם ואל פרעה לבקש ממנו שישלחו את ישראל ולא רצו, ועשו הבכורות מלחמה והרגו מהם הרבה, הדא הוא דכתיב "למכה מצרים בבכוריהם", פירוש למכה מצרים ע"י בכוריהם.

וב"פרי חדש" כתב עוד דלכן נקרא שבת הגדול לפי שהוא שבת ראשון שנכנסו ישראל למצוות.

מדברי "שפת אמת" בכיפור שם "שבת הגדול"

למצות שבת יש שני טעמים. (א) זכר למעשה בראשית, כמו שכתוב "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ" וגו' (שמות כ, י). (ב) זכר ליציאת מצרים, כמש"כ "זוכרת כי עבד היית בארץ מצרים" (דברים ה, יד). מעתה היה הבדל גדול בהוראת שבת בין קודם יציאת מצרים לאחריה, לפניה היה לו טעם אחד, ועתה נתוסף לו טעם שני, והוראת שבת נתגדלה, ולכן נקרא השבת של יציאת מצרים "שבת הגדול".

*

בבריאה יש חכמה נפלאה שממנה יכול האדם לראות גדלות הבורא יתברך, כמש"כ הרמב"ם לפני יציאת מצרים היתה חכמה בבריאה, וביציאת מצרים נתגלתה על ידי הנסים והנפלאות. והנה יום השבת גם כן מסוגל להשגת חכמה זו. ולכן יום השבת שלפני יציאת מצרים שנתמלאה בו הכוונה הנשגבה שביום השבת נקרא "שבת הגדול".

*

השבת יש בה שתי בחינות. (א) להיות יום מנוחה אחר עבודה קשה שבכל ימות השבוע. (ב) להיות שבת לה', להקדישו בתורה ומצוות ועבודת הבורא. בני ישראל קיימו את השבת עוד בגלות מצרים, אבל רק בבחינה הראשונה. ועתה אחרי המכה האחרונה, שכבר נשתחררו משעבוד פרעה, זכו בשבת זו לקיים את השבת בבחינה עילאה, ולכן נקרא השבת הזאת "שבת הגדול". חז"ל אמרו (ב"ר יא) שבני ישראל הם הזווג של השבת. והכוונה היא, כי אין כח בסתם תחתונים לקבלו ולשמרו, אלא

טעם קביעת הנס לשבת שלפני פסח לעולם

"משנה ברורה" סק"א: ומפני שאז היה עשירי בחודש בשבת על כן קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול.

ומקשים הפוסקים, אמאי יחסו הנס אל השבת ולא לעשירי לחודש, וכתב ה"פרישה" סק"ב בשם ה"לבוש" לתרץ, מפני שלא בא הנס אלא ע"י שמירת השבת שמפני שידעו המצרים שהיו ישראל שומרים השבת במצרים כדאיתא במדרש, היו מתמיהין שהיו מטפלין בבעלי חיים בשבת וע"י כך שאלום, לכך קבעו הנס דוקא בשבת שלפני הפסח. ולא בעשירי בחודש.

עוד כתב ב"פרישה": ואני שמעתי לפי שהיו יודעים שאסור לעשות קשר בשבת וראו אותם קושרים בכרעי מטתם לכך שאלו, כי לא ידעו שיש חילוק בין קשר של קיימא ובין קשר שאינו של קיימא, והשיבו כי מצוות ה' עליהם וכו' לכך קבעו הנס דוקא בשבת שלפני הפסח, ולא ביום עשירי בחודש. ויעויין עוד ב"דרישה".

[לכאורה חזינן מדברי ה"לבוש" וה"פרישה" דישראל שמרו שבת קודם יציאת מצרים, וב"פרשת דרכים" הביא עוד ראיות שקיימו האבות שבת ועוד מצוות ודן בארוכה אי

קודם מתן תורה היה להם דין ישראל או דין בן נח ולכאורה קשה דאם היה להם דין בן נח איך שמרו שבת הא אמרינן גוי ששבת חייב מיתה יעו"ש ואכהמ"ל].

ובב"ח כתב, דהטעם הוא לפי שבעשור לחודש עלו מן הירדן ואם היו מיחסין הנס ליום העשירי והיו קוראים יום עשירי יום גדול, היו טועים לומר שעל שם הנס שעלו מן הירדן נקרא גדול, לכן יחסו הדבר אל שבת לפי שידוע שעלייתם מן הירדן לו היתה בשבת.

ובהגדה של פסח "מעיינה של תורה" מביא בשם החיד"א בספרו "דבש לפי" דהנה כתב הבעל הטורים שהמכות לא היו שולטות בשבת. ועשירי בניסן חל בעת ששרתה מכת חושך במצרים. וא"כ אילו היה זה יום חול לא היו המצרים יכולים לראות את בני ישראל קושרים את השה וממילא לא היה מתרחש הנס. אבל מאחר שחל בשבת שאז לא שלטה מכת חושך יכלו המצרים לראות הכל ובכל זאת נאלצו לשתוק. נמצא שעיקר הנס היה משום שחל בשבת, ע"כ קבעו אותו לשבת הגדול ולא ליום עשירי בניסן.

ישראל נחלו כח מלמעלה, הנשמה יתירה שיש לישראל ביום השבת, וכשנפדו בני ישראל ושמרו את השבת הראשונה בכח הנשמה יתירה, הכח שלמעלה מן הטבע שנתן להם בחדש הזה, נגמר הזווג והשבת הזה נקרא "שבת הגדול". בגלות קיימו בני ישראל את השבת בדרך אמונה, כי בגלות יש הסתר השגחתו יתברך ובכל זאת נכנעו לרצונו יתברך. אבל בשבת של יציאת מצרים, שזכו לחירות וראו עין בעין את ממשלת ה' בעולם, זכו לשבת הגדול האמיתי. גם עד אז לא יכלו לקבל עליהם עול מלכות שמים כראוי, שהוא עיקר כוונת שבת, כמש"כ בזה"ק (בהר) "שמאן דכפית תחת יד אחרת א"א לו לקבל עליו עול מלכות שמים כראוי", ועתה שזכו לחירות משעבוד האומות, קיימו את השבת בכוונתו העליונה.

*

המפרשים הקשו, למה תלו הגדולה של לקיחת קרבן פסח בשבת ולא בעשור לחודש, כמו שאמור בתורה. אבל י"ל שתלות העשור לניסן ביציאת מצרים ביום השבת היתה לה כוונה עליונה, כי כמו שקבלת התורה היתה בשבת כן קבלת המצוות הוצרך להיות בשבת. ובשבת הזאת היתה קבלת המצוה הראשונה של עם ישראל. ובקבלת המצוות עתה היתה הוראה גדולה, הוראת הקדמת נעשה לנשמע, מקודם "עשי דברו" ואח"כ "לשמע בקול דברו" (תהילים קג, כ). ומפני החשיבות הגדולה של השבת הזאת לכן נקרא "שבת הגדול".

זוכה לקיים את מצוות ה', עושה הדבר רושם גדול בלב הבנים ומשפיע עליהם השפעה גדולה לבל תסור מהם לעולם, וזהו שאמר "נחלתי עדותיך לעולם" [היינו גם לבניו אחריו] על ידי "כי ששון לבי המה". וזהו כוונת התורה כהנים "אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות", כלומר שרק על ידי זירוז אפשר לקיים גם לדורות הבאים את ציווי הבורא יתברך, ושפיר מוסבים דברי התורה כהנים על הקרא "צו את אהרן ואת בניו", והבן. (חשב סופר - רבי אברהם שמואל בנימין סופר)

"צו את אהרן ואת בניו" וגו' (ויקרא ו, ב). בתורת כהנים (אמור סי' יג הובא ברש"י) אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות. כשרוצים להשריש איזה דבר לדורות, אזי מן ההכרח שהאב יעמוד לפני בניו בתור אות ומופת [דוגמא אישית], וזה בעצמו יִרְאֶה להם את הדרך אשר ילכו בה, והעיקר הוא הזריזות והדבקות. ושמעתי לפרש הקרא (תהלים קיט, קיא) "נחלתי עדותיך לעולם כי ששון לבי המה", שהכוונה, כשהבנים רואים את השמחה הגדולה של אביהם בשעה שהוא

הביא ה"שערי תשובה" סימן תרנ"ח דסובר ה"מחנה אפרים" דגבי לולב דבעינן שלכם לא מהני קנין דרבנן כדי לשויה "לכם" דאורייתא, כיון דמדאורייתא לא מהני הקנין כלל לא חשוב "לכם" מדאורייתא.

וצריך עיון, דבחמץ לכולי עלמא הוא עובר בבל יראה אף אם החמץ שלו רק על ידי קנין דרבנן, ולא מצינו מי שיקל לומר דאינו עובר בבל יראה אם החמץ שלו רק על ידי קנין דרבנן, ולכאורה לפי ה"מחנה אפרים" דקנין דרבנן לא מהני שיהא שלו מדאורייתא גם בחמץ לא יחשב שלו מדאורייתא ולא יעבור בבל יראה מדאורייתא.

ונראה לחלק, דגבי לולב דבעינן שלכם סובר ה"מחנה אפרים" דאינו שלו מדאורייתא אם קנאו על ידי קנין דרבנן, מה שאין כן בחמץ דבעינן רק שיהא מצוי בידו כדמצינו במסכת פסחים בכמה מקומות, דבאמת אינו שלו כלל כיון דאסור בהנאה ורק להתורה שם אותה ברשותו כדאיתא בפסחים (ו, א) שני דברים וכו' ולכן סגי במה שרק מצוי בידו אף דאינו שלו, ולכן בקנין דרבנן נמי אף דמדאורייתא אינו שלו מ"מ אפילו מדאורייתא חשוב מצוי בידו כיון דבפועל הוא הבעלים מצד הקנין דרבנן ולכן, לכולי עלמא אף לסברת ה"מחנה אפרים" עובר בבל יראה בחמץ שלו על ידי קנין דרבנן.

כתב ה"שאגת אריה" (סימן י"ב), דזכירת יציאת מצרים חשוב מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, דמצות עשה דזכירת יציאת מצרים ביום והמצוה של זכירה בלילה הן שתי מצוות נפרדות, והמצוה דיום אינה נוהגת בלילה, והמצוה דלילה אינה נוהגת ביום.

וקשה, דאם כן גם תלמוד תורה יחשב מצות עשה שהזמן גרמא, דישנן שתי מצוות של תלמוד תורה, מצוה של יום ומצוה של לילה, והמצוה של יום אינה נוהגת בלילה, ומצוה של לילה אינה נוהגת ביום, ואם כן אמאי צריכים ילפותא בקידושין (כט, ב) דנשים פטורות מתלמוד תורה מ"בניכם" ולא בנותיכם, תיפוק ליה דהוי מצות עשה שהזמן גרמא שנשים פטורות.

והחילוק מבואר, דמצות זכירת מצרים היא רק פעם אחת ביום או בלילה, וכיון שכן מסתבר לומר דהן שתי מצוות נפרדות, מצוה אחת ביום ומצוה אחת בלילה. אבל בתלמוד תורה החיוב הוא חיוב תמידי, ורק אם טרוד יוצא בקריאת שמע שחרית וערבית כדאיתא בנדרים (ח, א) וכמבואר בפוסקים, ולכן לא מסתבר כלל לומר דהם שני חיובים נפרדים, דבמאי נפסק החיוב של יום כשבא הלילה, אלא מסתבר לומר דזה חיוב אחד תמידי, וממילא הוי מצות עשה שלא הזמן גרמא, והוה אמינא דנשים חייבות, וצריכים למילף מ"בניכם" ולא בנותיכם דפטורות.

כאשר האדם בצרות, מיד הוא מבין שכל חייו הינם חסד שהבורא יתברך מעניק לו באותו רגע ומכיר תודה על הכל

"אם על תודה יקריבנו" (ויקרא ז, יב)

עצמך. לכן, הנני מציע שתעזוב את ביתי ותנסה לחיות חיים עצמאיים. הדברים נפלו על לבו של היתום באופן קשה מאוד, אך בליט ברירה הוא יצא לרחוב, ניסה להתפרנס ולמצוא אוכל, ניסה למצוא מקום מגורים ועוד ועוד. לצערו הדבר לא עלה בידו. רעב ומושפל הוא הסתובב ברחובות. כשראה זאת אותו אדם, הוא קרא לו ואמר שהוא רואה שאינו מסתדר לבד ולכן, הוא יקבל אותו שוב בשמחה לביתו כפי שהיה עד כה. מאותה שעה ואילך ידע אותו ילד יתום כיצד להודות למטיבו. העובדה שניתן לנשל אותו מכל הטובה שהיתה לו, החדירה לדעתו את הידיעה שעושים עמו חסד תמידי ועליו להכיר טובה ולהודות על כך. הנמשל, מסביר בעל ה"בן איש חי": האדם חי בעולמו של הקב"ה וה' משפיע עליו חסד תמידי ללא הרף. אולם האדם שהורגל לכל זאת אינו חש בהטבה הגדולה ואינו יודע להודות לה' על כך. אולם כאשר האדם נקלע ח"ו לצרה או שפוקדת אותו מחלה, מיד הוא מבין שכל חייו וכל נשימה שלו הינם חסד שהבורא יתברך מעניק לו באותו רגע. באותה שעה הוא לומד גם כיצד להודות לה' על חסדיו התמידיים, והוא מכיר טובה לה' על כל מה שהוא עושה למענו תמיד.

בעל "חובת הלבבות" כתב שמידת "הכרת הטוב" היא אחת המידות הבסיסיות וההכרחיות בעבודת ה' יתברך, והסיבה לכך שאדם לא מכיר טובה לבוראו היא מפני שחושב שהכל מגיע לו.

ובענין זה הביא ה"בן איש חי" משל לזוג שבמשך שנים רבות גידלו יתום בביתם ודאגו לכל מחסורו. היתום הרגיש בבית כבתוך שלו ולא חש שלמעשה עושים איתו חסד במשך שנים כה ארוכות. באחד הימים הגיע עני לבית ונתנו לו נדבה הגונה, ופיו לא פסק מלברך את בעל הבית ולהודות לו על חסדו הגדול.

לנוכח ברכות אלו של העני, שאלה בעלת הבית את בעלה: מדוע העני שעשינו לו טובה פעם אחת מודה לנו כה רבות, ואילו היתום שאנו מגדלים בביתנו ומשפיעים עליו טובה כה גדולה ותמידית, אינו מודה אף פעם?

אמר לה בעלה: אני יכול לגרום לאותו יתום שיתחיל להודות לי. הוא קרא ואמר לו: גידלנו אותך עד היום, ואנו מאוד שמחים על כך שה' זימן לנו מצוה כה חשובה, אולם עכשיו גדלת ויש באפשרותך לעמוד ברשות

"זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה"

(ויקרא ו, ב).

הנה התורה מכפרת יותר מן הקרבן, כי הקרבן מכפר על החטא שנעשה כבר. אבל עסק התורה מציל שלא יהיה חטא, וזהו "תורת העולה", שהתורה יש בה מעלה יתירה מעל מוקדה, יותר מהקרבן שעל המוקד, כי בעידנא דעסיק בה מגנא מיסורין ומצלא מחטא, בזמן שעוסקים בתורה, היא מגינה מהיסורים ומצילה מן החטא.

(פתח אליהו - רבי אליהו ילון [נפטר אלול תרפ"ט 1929] המחבר היה ראב"ד טבריה, בדור שלפנינו)

יש לבאר בדרך דרוש, "זאת תורת העולה", כלומר למוד התורה שהוא במקום עולה יש לו מעלה נוספת, "היא העולה", שהלמוד חשוב יותר מעולה מפני ש"על מוקדה על המזבח כל הלילה", שהקטרת העולה היא כל הלילה אבל למוד התורה הוא בין ביום

ובין בלילה ואין לה הפסק, ומגנא ומצלה בין בעידנא דעסיק ובין בעידנא דלא עסיק בה. כדאיתא בסוטה (דף כא, א) דמצוה אינה מגינה אלא לפי שעה ותורה מגינה לעולם, ועיי"ש כל הסוגיא.

(הר צבי - רבי צבי פסח פרנק)

נראה לומר, "זאת תורת העולה", לשון מעלה והתרוממות. ובא הכתוב ואמר "היא העולה" דהיינו האדם המבקש אחר המעלה שהיא גסות הרוח, "על מוקדה על המזבח" שנתוקד בגיהנם, כי מלת בגינה"ם במספר קטן עם הכולל גימטריא מזב"ח במספר קטן, ובא הכתוב להודיענו שאינו קם בתחיה, וזהו שאמר "כל הלילה" היא העולם הזה הדומה ללילה, "עד הבוקר" שהוא העולם הבא שדומה לבוקר עד ועד בכלל, "אש המזבח תוקד בו", דהיינו אש של גיהנם לעולם תוקד בו וכמו שנאמר גיהנם כלה והם אינם כלים (עי' ראש השנה יז, א). (בגדי שש - רבי יוסף גבאי מבוז'אד [מרוקו בסביבות תר"ס 1900])